

וימאסו בארץ חמדה

בעה"ת

אגרות הראי"ה ח"א איגרת צו: יסוד הגלות והשפלות הנמשך בעולם בא רק ממה שאין מודיעים את א"י, את ערכה ואת חכמתה, ואין מתקנים את הטא המרגלים שהוציאו דיבה על הארץ, בתשובת המשקל: להגיד ולבשר בעולם כולו הודה והדרה, קדושתה וכבודיה. והלואי שנזכה אחר כל ההפלות כולן, מצדנו, להביע אף חלק אחד מרבבה מחמדת ארץ חמדה ומהדרת אר תורתה ועילוי אור חכמתה ורוה"ק המתנוסס בקרבה.

במדבר א (י) לבני יוסף לאפרים אלישמע בן עמיהוד למנושה גמליאל בן פדהצור: (לב) לבני יוסף לבני אפרים (לד) לבני מנושה **במדבר ב (יח) דגל מחנה אפרים לצבאותם... ועליו מטה מנושה:**

במדבר ז (מח) ביום השביעי נשיא לבני אפרים אלישמע בן עמיהוד (נד) ביום השמיני נשיא לבני מנושה גמליאל בן פדה צור: **במדבר פרק יג (ח) למטה אפרים הושע בן נון:** (י) למטה זבולן גדיאל בן סודי: (יא) למטה יוסף למטה מנושה גדי בן סוסי: **במדבר פרק כו (כח) בני יוסף למשפחתם מנושה ואפרים:** (כט) בני מנושה... (לה) אלה בני אפרים. **במדבר פרק לד (כג) לבני יוסף למטה בני מנושה נשיא חגיאל בן אפד:** (כד) ולמטה בני אפרים נשיא קמואל בן שפטן:

דעת זקנים מבעלי התוספות: למטה יוסף למטה מנושה - כאן שקליה יוסף למטרפסיה לפי שהוציא דבה ולכך הוזכר כאן על מטה מנושה שהיה ממוציא הדבה ולא על מטה אפרים שלא הוציא ובכל מקומות הוא נזכר על מטה אפרים:

אגרא דכלה: למרן האר"י ז"ל כתב כי הי"ב שבטי ישרון, בעצמם ובכבודם נתעברו בי"ב האנשים הללו כל אחד באיש משבטו, אך יוסף לא היה יכול להתעבר בשני אנשים, ונתעבר רק בהמרגל ממנושה, וביהושע שהוא מאפרים נתגלגל ל"י, על כן אמר רק במנושה למטה יוסף. ודברי מרן ז"ל ברוח הקודש אין צריכין חיזוק, אף על פי כן רשות לכל אחד לדרוש בתורה, דהנה כתבו המקובלים וגם מרן בליקוטי תורה הטעם שראובן וגד וחצי מנושה לא לקחו בארץ ישראל, מפני שהיה בהם איזה נדוד פגם בתחילת יצירתם, דהיינו ראובן היה יעקב טובו שהיא רחל, וכן גד ניתן זלפה ליעקב בלי ידיעתו ועצתו, מה שאין כן בבילה נתייעצה רחל עמו. והנה יוסף לקח את אסנת בת דינה, והנה אסנת היתה חציה מקדושת דינה, וחציה משכם הארוו, ויוסף כולו קודש. והנה שני בנים היה להם, והיה חלק רביעי בחשש פגם, על כן חצי שבט מנושה נשאר מחוץ לארץ ישראל, והנה חצי השבט הזה יתייחס ביותר לאסנת, וחציו שנטל חלק בארץ ישראל יתייחס ליוסף. והנה שליחות המרגלים היה לארץ ישראל דוקא מעבר לירדן, ונבחר לשליחות מאותו החלק שיתייחס ליוסף. וז"ש למטה יוסף למטה מנושה, ובאפרים לא הוצרך לפרט כן, כי כולו יתייחס ליוסף. ובזה יונח לנו שבפרשת במדבר (א י) אמר לבני יוסף לבני אפרים ולא אמר כן במנושה, כי שם נתייחסו, ואמר באפרים שכולו יתייחס ליוסף:

סנהדרין דף קט: מרגלים אין להם חלק לעולם הבא שנאמר וימתו האנשים מוצאי דבת הארץ רעה במגפה וימתו בעולם הזה במגפה לעולם הבא... ת"ר: עשרת השבטים אין להם חלק לעולם הבא, שנאמר ויתשם ה' מעל אדמתם באף ובחמה ובקצף גדול. ויתשם ה' מעל אדמתם בעולם הזה, וישלכם אל ארץ אחרת לעולם הבא, **דברי ר"ע.** **רש"י:** ואית דמפרשי עשרת השבטים אין להם חלק לעוה"ב היינו לימות המשיח, שלא יקבלם משיח עם שאך גליות לפי שספרו בגנות א"י כדאמרן לעיל (צד). כי מטו שוש וכו' ובדבר הזה נענשו מרגלים.

סנהדרין דף צד, אמר רבי יוחנן: מפני מה זכה אותו רשע (סנהריב) לקרותו אסנפר רבא ויקירא - מפני שלא סיפר בגנותה של א"י... אבל ישראל ספרו בגנותה של א"י, כי מטו שוש - אמרי: שויה כי ארעין, כי מטו עלמין - אמרו: כעלמין, כי מטו שוש תרי - אמרי: על חד תרין.

גיטין דף צ עמוד א בית שמאי אומרים: לא יגרש אדם את אשתו אלא אם כן מצא בה דבר ערוה, ובית הלל אומרים: אפילו הקדיחה תבשילו ר' **עקיבא** אומר: אפי' מצא אחרת נאה הימנה, שנאמר: והיה אם לא תמצא חן בעיניו.

אבות דרבי נתן פרק ח אמרו בן מ' שנה היה ורועה של בן כלבא שבוע היה. ראתהו בתו שהיה צנוע מכל רועי של בית אביה אמרה ראוי זה שיהא מורה 'הוראה בישר' ותיקרא תורה על שמו... הלכה ונתקדשה לו בצניעה... לאחר כמה שנים בא ר' עקיבא עד שהוא למד כל התורה כולה ובאין לפניו כ"ד אלפים זוגים תלמידים ובא בראשם כגבריאאל בראש קדושים כיון שראה אותו חיגר באותו כבוד אמ' תמיה אני אם נושא אותך ר' עקיבא, אמרה לו שוטה מי שהוא דומה למלאכי השרת כופר בעניה בת עשירים שהיא נשכרת לחברותיה ומשגרת לו לבית רבו, כשיצאת לקראתו היתה לובשת סמרטוטין, אמרו לה חברותיה שאלו לך כלים נאים ולבשי וצאי לקראתו. אמרה להן יודע צדיק נפש בהמתו נפלה על רגליו והיתה מנשקתו והיו תלמידין מטפחין לה בנזיפה, אמ' להן הניחו לה שהתורה שלי ושלכם שלה היא.

מכות דף כד: וכבר היה ר"ג ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא מהלכין בדרך, ושמעו קול המונה של רומי מפלטה ברחוק מאה ועשרים מיל, והתחילו בוכין, ורבי עקיבא משחק. אמרו לו: מפני מה אתה משחק? אמר להם: ואתם מפני מה אתם בוכים? אמרו לו: הללו כושיים שמשתחוים לעצבים ומקטרים לעבודת כוכבים יושבין בטח והשקט, ואנו בית הדום רגלי אלהינו שרוף באש ולא נבכה? אמר להן: **לכך אני מצחק...**

מדרש תנאים דברים פרק לא משיב משה ואמר לפני הקב"ה רבונו של עולם עצמות יוסף נכנסין לארץ ישראל ועצמותי אין נכנסין אמר לו הקב"ה דמדוי בארעיה מתקבר בארעיה דלא מודי בארעיה יוסף על ידי שאמר כי גנב גנבתי מארץ העברים לפיכך זכה שיכנסו עצמותיו לארץ ישראל אתה שמעת מבנותיו של יתרו שהיו אומ' איש מצרי הצילנו מיד הרועים ושתקת ולא אמרת עברי אנכי לפי כך לא תכנס לארץ ישראל:

תענית כט עמוד א ויבכו העם בלילה ההוא. אמר רבה אמר רבי יוחנן: אותה לילה ליל תשעה באב היה. אמר להם הקדוש ברוך הוא: אתם בכיתם בכיה של חנם- ואני קובע לכם בכיה לדורות.

בראשית פרק מב (ז) ויבא יוסף את אחיו ויכרם וינתנם אליהם וידבר אתם קשות ויאמר אליהם מאין באתם ויאמרו מארץ כנען לשבד אכל: (ח) ויבא יוסף את אחיו והם לא הכירוהו: (ט) ויכר יוסף את החלמות אשר חלם להם ויאמר אליהם **מרגלים** אתם לראות את ערות הארץ באתם: (י) ויאמרו אליו לא אדני ועבדיך באו לשבד אכל: (יא) פלנו בני איש אחד נחנו בנים אנחנו לא היו עבדיך **מרגלים**: (יב) ויאמר אליהם לא פי ערות הארץ באתם לראות: (יג) ויאמרו שנים עשר עבדיך אחים אנחנו בני איש אחד בארץ כנען והנה הקטן את אבינו הייום והאחד איננו: (יד) ויאמר אליהם יוסף הוא אשר דברתי אלכם לאמר **מרגלים** אתם:

שער הפסוקים למתרח"ו: והנה רז"ל אמרו בפסוק ויאמר אליהם מרגלים אתם שרמזו להם שהם יהיו מרגלים את א"י אבל יהושע נשיא אפרים בן יוסף עצמו לא יהיה מרגל.

במדבר פרק כז (א) ותקרבנה בנות צלפחד בן חפר בן גלעד בן מכיר בן מנשה למשפחת מנשה בן יוסף ואלה שמות בנותי מחלה נעה וחגלה ומלכה ותרצה: (ב) ותעמדנה לפני משה ולפני אלעזר הכהן לפני הנשיאים וכל העדה פתח אהל מועד לאמר: (ג) אבינו מת במדבר והוא לא היה בתוך העדה הנועדים על ידך בעדת קרח פי בחטאו מת ובנים לא היו לו: (ד) למה וגרע שם אבינו מתוך משפחתו פי אין לו בן תנה לנו אחזה בתוך אחי אבינו: (ה) ויקרב משה את משפטן לפני ידך:

רש"י: למשפחת מנשה בן יוסף- למה נאמר, והלא כבר נאמר בן מנשה, אלא לומר לך יוסף חבב את הארץ, שנאמר (בראשית נ כה) והעליתם עת עצמותי וגו', ובנותיו חבבו את הארץ, שנאמר (במדבר כז, ד) תנה לנו אחוזה. ולמדך שהיו כולם צדיקים, שכל מי שמעשיו ומעשה אבותיו סתומים ופרט לך הכתוב באחד מהם ליחסו לשבח, הרי זה צדיק בן צדיק.

שבת צז: תנו רבנן מקושש זה צלפחד דברי רבי עקיבא אמר לו רבי יהודה בן בתירא...אלא מהיכא הוה מועפילו הוה.

במדבר פרק לו (א) ויקרבו ראשי האבות למשפחת בני גלעד בן מכיר בן מנשה ממשפחת בני יוסף וידברו לפני משה ולפני הנשיאים ראשי אבות לבני ישראל: (ב) ויאמרו את אדני צנה ידך לתת את הארץ בנחלה בגודל לבני ישראל ואדני צנה בידך לתת את נחלת צלפחד אחינו לבנותיו: (ג) והיו לאחד מבני שבטי בני ישראל לנשים ונגרעה נחלתן מנחלת אבותינו ונוסף על נחלת המטה אשר תהינה להם ומגרל נחלתנו. **גרע:** (ה) ויצו משה את בני ישראל על פי ידך לאמר בן משה בני יוסף דברים: (ו) זה הדבר אשר צנה ידך לבנות צלפחד לאמר לטוב בעינייהם תהינה לנשים אך למשפחת משה אביהם תהינה לנשים: (ז) באשר צנה ידך את משה בן עשו בנות צלפחד: (יא) ותהינה מחלה תרצה וחגלה ומלכה ונעה בנות צלפחד לבני דיתן לנשים: (יב) **משפחת בני מנשה בן יוסף** היו לנשים ותהי נחלתן על משה משפחת אביהן:

דברי הימים א ז: (כ) ובני אפרים שיהלח וברך בנו ותחת בנו ואלעדה בנו ותחת בנו: (כא) וזבד בנו ושוהלח בנו ויעזר ואלעד והרגום אנשי גת הנולדים בארץ פי ירדו לקחת את מקניהם: (כב) ויתאבל אפרים אביהם ימים רבים ויבאו אחיו לנחמו: (כג) ויבא אל אשתו ותתן ויתלד בן ויקרא את שמו בריעה פי ברעה היתה בביתו:

רד"ק: והרגום אנשי גת הנולדים- ולפי דעתי כי הנולדים בארץ שב לבני אפרים, ולפי שזכר בבני אפרים הנולדים במצרים והם בניו ובני בניו כמו שאמר וירא יוסף לאפרים בני שלשים, אמר כי בני אפרים הנולדים בארץ שהוליד הוא בארץ ירדו לארץ גת לקחת מקניהם והרגום אנשי גת וזה היה במדבר... לפיכך אני אומר כי המעשה הזה היה במדבר או בארץ הגלעד, והיה עדיין אפרים חי כי זה יכול להיות כי מכיר בן מנשה היה מכובש ארץ גלעד, והנה בני מכיר בן מנשה ילדו על ברכי יוסף... ורז"ל דרשו כי זה היה קודם יציאת מצרים שמנו את הקץ וטעו ויצאו בלא עתם וקרה להם זה:

במדבר לב (ג) ויתן להם משה לבני גד ולבני ראובן **ולחצי שבט מנשה בן יוסף** את ממלכת סיוח מלך האמרי ואת ממלכת עוג מלך הבשן הארץ לעריה בגבלת ערי הארץ סביב... וילכו בני מכיר בן מנשה גלעדה וילקדה ויורש את האמרי אשר בה:

יהושע יז: וידברו בני יוסף את יהושע לאמר מדוע נתתה לי נחלה גורל אחד וחבל אחד ואני עם רב עד אשר עד פה ברכני ה'.

יהושע כד: (לב) ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם בחלקת השדה אשר קנה יעקב מאת בני חמור אבי שכם במאה קשיטה ויהיו לבני יוסף לנחלה:

מצודות דוד: או יאמר שעצמות יוסף חשבו להם בני יוסף לנחלה טובה, כי מאד נהנו והוטב להם במה שנקבר באחוזתם:

ש"ת חת"ס ח"ו ליקוטיו סימן נו בנות צלפחד בן חפר בן גלעד בן מנשה ופירש"י כל שמעשיו ומעשיו אבותיו סתומי' ופירשו לשבח הרי כולם צדיקים וא"כ ע"כ צלפחד צדיק הי' דאע"ג דכתי' ותמרו פי ה' ותזיד ותעלו ההרה מ"מ בעלי תשובה הי' והתודו עונם נפשם על א"י למות במלחמה לשם ה' אלא שמ"מ נענשו על חטא זה שלא שמעו אל משה וקבלו עונשם בעה"ז וא"ש דמיחס בנותיו אחריו עד יוסף הצדיק וכולם צדיקים. (ובתורת משה שלח: וא"כ שפיר שעלו ההרה ואותן שמתו שם הר"ל מת מתוך תשובתו ואין לך תשובה גדולה מזו. שמת מתוך תשובה והיינו בחטאו מת.)

שמ"ש בראשית תרע"א: במד"ר (פ' י"א) ר"י אמר ויברך אלקים וגר ברכו במן וקדשו במקושוש: להבין הדברים, דהנה לכאורה קשה למה נתחייב המקושש מיתה הלא לשם שמים נתכוין והיתה מלאכה שאינה צריכה לגופה. אך באמת מיתתו לא היתה עונש רק עליו שנתעלה על ידה. ומי שנהרג או נשרף על קדושת השם זכה להתכלל בקדושת השם. כמו כן המקושש שנהרג מחמת קדושת שבת, זכה להתכלל בקדושת השבת. וא"כ מאחר שהמקושש שהי' אדם גדול כזה היתה עלייתו ע"י שנהרג על קדושת שבת, ממילא חזינן מעלת שבת וגדולתה עד היכן מגיעה, והבן: